УДК 371.1

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЗДІБНИМИ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Худзей О. О.
ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

Постановка проблеми та її визначення. Рушієм прогресу кожного суспільства є його інтелектуальний потенціал. Громадяни, які знайшли своє місце у житті, реалізували себе в особистісній та професійній сфері здатні творчо розв’язувати завдання не лише сьогодення, але й майбутнього. Отже стає зрозуміло, що визначальним чинником розвитку суспільства є здатність до збереження і примноження його інтелектуального потенціалу.

Актуальність. Одним з пріоритетних напрямів державної політики в Україні має бути постійна підтримка обдарованих дітей та молоді, створення умов для всебічного розвитку їх здібностей та талантів. На жаль, цей процес в Україні до недавнього часу відбувався стихійно, завдяки підтримці окремих педагогів, вчених, політичних чи громадських діячів. Ця проблема поглиблюється ще й тим, що обдаровані діти відчувають труднощі адаптації до навколишнього світу та зустрічають нерозуміння з боку інших людей.

Педагог, який працює з цією категорією дітей, повинен бути готовим до застосування розвивальних технологій навчання, а також здійснення індивідуального підходу до кожної дитини.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей підготовки майбутнього вчителя до роботи з дітьми, здібними до вивчення іноземних мов.

Для реалізації мети було поставлено такі **завдання:** 1) охарактеризувати сутність поняття «здібності до вивчення іноземних мов»; 2) відповідно до психологічних характеристик осіб, здібних до вивчення іноземних мов, сформулювати вимоги до підготовки вчителів іноземних мов.

Матеріал дослідження. Питання здібностей до вивчення іноземних мов стали предметом досліджень Б. Беляева [0], Н. Гальскової [2], М. Каспарова [4] та ін. Проблеми, що виникають у процесі навчання обдарованих дітей були проаналізовані як психологами, так і педагогами, зокрема, Н. Лейтесом [0], О. Савенковим [7], Д. Ушаковим [10] та ін. Насамперед вони звертали увагу на проблеми адаптації обдарованих дітей до шкільного колективу, а також на нерівномірність розвитку психічних функцій таких школярів. Науковці намагалися обгрунтовувати стратегії навчання здібних дітей, які все ж, поряд з позитивними, мали й негативні сторони.

Виклад основного матеріалу та отримані висновки. Насамперед з’ясуємо сутність поняття «здібності до іноземних мов». Психологи вважають, що в основі здібностей до іноземних мов лежать когнітивні здібності. Відтак виділяють принаймні чотири спеціальні когнітивні здібності, які детермінують успішне

вивчення іноземних мов. Здібність до фонетичного кодування є різновидом мнемонічної здібності, завдяки якій людина сприймає звуки іноземної мови і звукові форми слів та виразів, «кодує» їх у довготривалій пам'яті, а надалі відшуковує й відтворює їх. Граматична чутливість чи здібність сприймати граматичні відношення в іноземній мові і розуміти роль граматики у перекладі висловлювань та речень. Механічна асоціативна пам'ять необхідна для засвоєння великої кількості довільних зв'язків між словами та їх значеннями, які належить засвоїти. Індуктивна здібність – це здатність бачити і формулювати правила, які керують формуванням патернів стимулів [9].

Російський вчений Б. Бєляєв виділяє іншомовно-мовленнєві здібності, які поділяє на мовні та мовленнєві, а в їх межах виокремлює: а) фонетичні (дають змогу ефективно оволодіти фонетикою іноземної мови); б) лексичні (забезпечують успішне опанування іншомовної лексики); в) граматичні (відповідають граматичним особливостям іноземної мови); г) стилістичні (сприяють здатності узагальнювати лексичні і граматичні особливості певного стилю, а також розпізнавати та відтворювати різноманітні стилі в усному й писемному мовленні. Центральними іншомовними здібностями вчений вважає мислення іноземною мовою і почуття мови [0, 192].

Натомість колектив науковців під керівництвом Є. Голубєвої стверджує два види здібностей до іноземних мов: комунікативні (індивідуально-психологічні та психофізіологічні особливості особистості, які забезпечують її успішну взаємодію з іншими людьми та ефективне розв'язання комунікативних завдань), а також лінгвістичні (індивідуальні психофізичні особливості, які є умовою успішного оволодіння мовою) [8, 108].

Зі свого боку, М. Каспарова поняттям «іншомовні здібності» позначає сукупність індивідуально-психологічних якостей інтелекту, що визначають легкість засвоєння навчального матеріалу та його використання у мовленнєвій діяльності іноземною мовою. Вчена виділяє низку компонентів іншомовних здібностей, до яких належать вербальна пам'ять, вербальне мислення, слухове сприйняття (інтелектуальний бік іншомовних здібностей, ядром яких виступають мислення, слухове сприйняття, пам'ять) [4, 26].

Поділяючи точку зору О. Леонтьєва, Н. Гальскова стверджує, що поняття «іншомовні здібності» втілює: 1) комплекс особливостей типу вищої нервової діяльності й інші індивідуальні особливості, що визначають психологічні процеси (загальний тип нервової системи, темперамент, характер); 2) індивідуальні відмінності у протіканні процесів пам'яті, уваги, сприймання, мислення, уяви тощо; 3) відмінності в особистісних особливостях, пов'язаних з процесом спілкування (толерантність, розкутість тощо).

Основними компонентами іншомовних здібностей, які можуть бути розвинуті у дітей у процесі вивчення іноземних мов, учена називає пам'ять, увагу і мислення. Саме рівень їхнього розвитку визначає успішність формування навичок та умінь іншомовного спілкування, легкість і швидкість їх набуття [2, 63]

У контексті сказаного важливо пам’ятати, що нема людей без будь-яких здібностей, але є люди зі слабко вираженими здібностями. Вони при їх якісній (порівняльній!) характеристиці називаються нездібними, тобто не володіють можливістю досягнути високого результату у будь-якій діяльності [3, 127]. Скажімо, малоздібний до вивчення іноземних мов учень – це дитина, в якої слабко розвинені пам’ять, мислення і увага [2, 63].

Загалом, Н. Гальскова з рівнем розвитку іншомовних здібностей співвідносить поняття «сильний», «середній» та «слабкий» учень, які є відносними і залежать від певного еталону. «Сильний», на її думку, – це учень, який володіє раціональними прийомами навчальної діяльності, має значний обсяг вербальної пам’яті, добре розвинені аналітико-синтетичні операції мислення і високий рівень уваги. «Середнім» може виявитися учень, який не володіє значним показником вербальної пам’яті, а також здатністю до вірогіднісного прогнозування, не має сильної внутрішньої мотивації та волі. Проте часто буває, що такі учні мають іншомовні здібності, але недостатньо володіють прийомами навчальної діяльності. «Слабким» є учень, у якого погано розвинені навички навчальної діяльності, слухова пам’ять, аналітико-синтетичні операції мислення, увага характеризується низьким рівнем стійкості і концентрації [2, 64].

З поняттям здібностей пов’язане поняття обдарованості. Ми вважаємо, що обдарованість до вивчення іноземних мов – це індивідуальна потенційна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у опануванні ними. Вона визначається взаємодією провідної ролі пізнавальної мотивації, інтелектуальним розвитком, творчою активністю, розвитком іншомовних здібностей, особистісними проявами.

З огляду на це, кожен майбутній педагог повинен бути обізнаним з психологічними особливостями обдарованих дітей, що дозволить йому забезпечити індивідуальний підхід до кожної дитини.

В умовах масової школи педагог повинен бути готовим забезпечити дитині, здатній до вивчення іноземних мов, завдання високого рівня, розв’язуючи які вона працювала б на межі своїх можливостей. Безумовно, це ускладнить роботу педагога, проте обдарованій дитині забезпечить можливість для розвитку усіх здібностей. Дещо краща ситуація зустрічається у спеціалізованих школах з поглибленим вивченням іноземних мов, де передбачається, що всі діти в межах класу матимуть приблизно однаковий рівень розвитку. Проте це не зовсім так, а тому відмовлятися від індивідуального підходу у цій ситуації недоречно.

Погоджуємося з Д. Ушаковим, що робота спеціалізованих закладів з поглибленим вивченням окремих предметів, у т.ч. й іноземних мов, повинна базуватися на низці принципів задля успішної адаптації обдарованих дітей до шкільного навчання. Проте вважаємо, що вони є актуальними і для масової школи, в якій також навчається велика кількість здібних дітей. Назвемо їх.

1. У процесі навчання і виховання дитини важливо знайти точку росту. Для успішної роботи з обдарованою дитиною школа повинна знайти її сильну сторону

і дати їй можливість проявити її, відчути смак успіху і повірити у свої можливості.

2. Потрібно виявляти індивідуальні особливості. Оскільки обдарованість може бути й прихованою, важливо за допомогою діагностичних методів якомога раніше її виявити.

3. Доцільно планувати заняття за індивідуальним розкладом. Мета підтримання дитини у її точках росту передбачає можливість індивідуальної швидкості просування по різних навчальних предметах. Дитина повинна мати можливість займатися математикою, рідною чи іноземною мовою тощо не зі своїми ровесниками, а з тими дітьми, які перебувають на такому ж рівні знань та вмінь.

4. Необхідно забезпечувати малі розміри навчальних груп. Бажано, щоб навчальні групи не перевищували 10 осіб. Тільки в цьому випадку можна досягти індивідуального підходу до кожної дитини та забезпечити індивідуальний розклад учням.

5. Не варто квапити учнів. Не слід форсувати навчання у тих галузях, де дитина зустрічається з труднощами.

6. Потрібно надавати спеціальну допомогу. Дисинхронія розвитку може виражатися у специфічних порушеннях, притаманних обдарованим дітям – дисграфії і дислексії. Умовою успішної педагогіки обдарованості є надання допомоги при цих розладах, яка передбачає як індивідуальні заняття зі спеціалістами, так і спеціальні засоби на заняттях.

7. Здійснення підготовки особистості, а не професіонала. Надто рання професіоналізація призводить до звуження інтересів і перешкоджає формуванню повноцінної особистості. Треба пам’ятати, що видатні досягнення дітей забезпечуються іншою структурою здібностей, ніж такі ж досягнення дорослих. Тому визначати сферу майбутньої професійної діяльності потрібно не дуже рано.

8. Акцентування на вихованні лідерських якостей. Творча особистість характеризується вмінням самостійно вибирати сферу своєї діяльності і рухатися вперед. Цьому також може сприяти і добра розробка навчальних програм, призначених не лише для передачі знань, але й для вироблення «уміння мислити».

9. Розробка навчальних програм, які відкривають простір для творчості. Програми для навчання обдарованих дітей повинні відкривати можливості для самостійної роботи і розгляду складних світоглядних проблем.

10. Організація занять за типом «вільного класу». Цей тип занять допустимий при невеликих розмірах навчальних груп, передбачає можливість переміщення учнів по класі під час занять, створення груп, які зайняті різними питаннями, і відносно вільний вибір робіт дітьми. Обдаровані діти при правильній організації навчального процесу володіють підвищеною пізнавальною мотивацією, що дозволяє відмовлятися від дисциплінуючих заходів під час занять.

11. Стиль вчителя – спільна творчість з учнями. Вчитель у роботі з обдарованими учнями повинен прагнути не стільки до того, щоб передати певну сукупність знань, скільки допомогти учням робити власні висновки і відкриття.

12. Організація загальношкільного педагогічного семінару. Семінар дозволяє створити у школі колектив однодумців. Серед його завдань – обговорення успіхів кожного учня з різних дисциплін, його потенційних можливостей. Воно сприяє розумінню вчителями інтелекту кожного учня як багатомірного утворення.

13. Підбір вчителів. Підбір вчителів повинен базуватися не лише на їх компетентності і вмінні знаходити підхід до учнів. Він повинен враховувати також і фактор творчості та яскравості кандидата.

14. Робота з батьками. Батькам потрібно надавати максимум інформації про дітей, їх сильні і слабкі сторони та перспективи розвитку.

15. Формування коректних стосунків між учнями. Установка на лідерство і на змагання не повинна переходити в агресивні форми поведінки учнів. Рішуче табу повинно бути накладене на будь-яку вербальну чи фізичну агресію.

16. Індивідуальна психологічна допомога. Навіть при найраціональнішій організації навчального процесу не можна виключити виникнення особистісних проблем у обдарованих учнів. У цьому випадку їм потрібно надавати допомогу професійного психолога [10].

Дотримання цих принципів, безумовно, спростить адаптацію обдарованих дітей до навчання у школі та забезпечить високу ефективність їх навчання. А їх знання майбутніми педагогами дозволить їм ефективно організовувати навчально-виховний процес як в межах масової, так і спеціалізованої школи з поглибленим вивченням окремих предметів.

Отже, підготовка майбутніх вчителів іноземних мов повинна бути спрямованою на забезпечення їх знань та вмінь працювати з різними категоріями дітьми, у тому числі й обдарованими, забезпечуючи їм максимальний розвиток. Адже подолання проблем, з якими зустрічаються здібні учні у процесі навчання, дозволить їм максимально зосередитися на навчальній діяльності, а також на розв’язуванні світоглядних проблем.

Література

1. Беляев Б. В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам : [пособие для преподавателей и студентов] / Б. В. Беляев. – М. : Просвещение, 1965. – 227 с.
2. Гальскова Н. Д. Теория и практика обучения иностранным языкам. Начальная школа : [методическое пособие] / Н. Д. Гальскова, З. Н. Никитенко. – М. : Айрис-пресс, 2004. – 240 с.
3. Ильин П. Е. Психология творчества, креативности, одаренности / П. Е. Ильин. – СПб : Питер, 2009. – 435 с.

4. Каспарова М. Г. О некоторых компонентах иноязычных способностей и их развития у школьников / М. Г. Каспарова // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 5. – С. 25–29.
5. Лейтес Н.С. Ранние проявления одаренности / Лейтес Н.С. // Вопросы психологии. – 1988. – № 4. – С. 98–107., с. 98 – 99
6. Матюшкин А.М. Одаренные и талантливые дети / Матюшкин А.М., Сиск Д.А. // Вопросы психологии. – 1988. – № 4. – С. 88 – 97.
7. Савенков А.И. Одаренные дети в детском саду и школе / Савенков А.И. – М. : Издательский центр „Академия”, 2000. – 232 с.
8. Способности и склонности : Комплексные исследования / [под. ред. Э.А. Голубевой].– М. : Педагогика, 1989. – 200 с.
9. Способности к иностранным языкам [Электронный ресурс] // Академик. – Режим доступа : dic.academic.ru
10. Ушаков Д.В. Психология одаренности: от теории к практике / Ушаков Д.В. – М. : ПЕР СЭ, 2000. – 352 с.

Summary

The article analyzes the gifted children characteristics important to consider during their education. The author shows the ways of training future teachers of foreign languages to work with such children in terms of mass and schools with advanced study of foreign languages in order to ensure the full development of the growing up personality.

УДК 378.147:81’243

РОБОТА НАД ТЕРМІНОЛОГІЧНОЮ ЛЕКСИКОЮ ПРИ НАВЧАННІ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ КУРСАНТІВ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Цвяк Л.В.
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

В сучасних умовах інтенсивного міжнаціонального спілкування значення перекладацької діяльності відчувається особливо гостро, що призводить до зростання необхідності досліджень у галузі перекладу. При цьому проблеми перекладу вивчаються не лише в лінгвістиці, але й у психолінгвістиці, соціології, фізіології мовлення, культурології, теорії комунікації та інших науках.